

מובא במשנה שתפילה נאמרת בכל לשון, הגמרא מבשרת מה הסיבה שאפשר להתפלל בכל לשון? וכך מובא שם (לג):

תפלה. רחמי היא, כל היכי דבעי מצלי.

כלומר, תפילה היא בקשת רחמים ויכול לכוון האדם את ליבו בשפה שהוא מדבר (רש"י ד"ה תפלה).

הגמרא מקשה שהרי מוזכר האדם לא להתפלל בלשון ארמי, (ועוד שתפילה שלנו היא בלשון הקודש), וכך מובא בגמרא (שם):

ותפלה בכל לשון? והאמר רב יהודה: לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית, דאמר רבי יוחנן: כל השואל צרכיו בלשון ארמי - אין מלאכי השרת נזקקין לו, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי! לא קשיא: הא ביחיד, הא בצבור.

הסיבה שאדם צריך להתפלל בלשון הקודש היא מפני שמלאכי השרת מבינים את לשון הקודש, ויכולו המלאכים לסייע לו. ע"כ מתרצת הגמרא, שביחיד יתפלל אדם בלשון הקודש, אך ברבים יכול להתפלל גם בשאר לשונות - ובארמית.

יש לעיין מה החילוק בין לשון הקודש לשאר לשונות? ועוד, מה הקשר למלאכי השרת? ומדוע אינם יודעים לשון ארמית?!

הגמרא מבררת האם מלאכי השרת אינם יודעים כלל ארמית, והרי מצאנו בת קול שדברה בלשון ארמית, וזה לשונה (שם):

ואין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי? והתניא: יוחנן כהן גדול שמע בת קול מבית קדש הקדשים שהוא אומר נצחו טליא דאזלו לאגחא קרבא לאנטוכיא! ושוב מעשה בשמעון הצדיק, ששמע בת קול מבית קדש הקדשים שהוא אומר בטילת עבידתא דאמר שנאה לאייתאה על היכלא ונהרג גסקלגס ובטלו גזירותיו, וכתבו אותה שעה וכיוונו, ובלשון ארמי היה אומר! אי בעית אימא: בת קול שאני, דלאשמועי עבידא. ואי בעית אימא: גבריאלי הוה, דאמר מר: בא גבריאלי ולימדו שבעים לשון.

מתרצת הגמרא שני תירוצים: א. בת קול תפקידה להשמיע בכמה לשונות, אך מלאכי השרת אינם יודעים ארמית. ב. המלאך גבריאלי הוא שהגיע והוא יודע שבעים לשון, מה שלא יודעים שאר המלאכים.

נחלקו הראשונים האם המלאכים אינם יודעים כלל (תוס' שבת יב: ד"ה שאין), או שהם יודעים אך מגונה למלאכים להשתמש בלשון ארמית (רא"ש ברכות ס"ב). ומבאר השפת אמת, ששתי השיטות מופיעות בזוהר הקדוש (ד"ה שאין):

ועיין בזוהר בהקדמה (ט ב) כתב דאין נזקקין ללשון תרגום, וגם שם משמע דאין מכירין ג"כ הלשון. ובזוהר (פ' לך פ"ט א) בסתרי תורה מאריך בזה ע"ש, ונראה דב' תירוצי הגמ' בסוטה פליגי בזה ע"ש.

בתפילותינו אנו מזכירים חלק מהתפילות בלשון הקודש, וחלק מהתפילות בארמית. רוב התפילות בארמית נאמרות בציבור כמו שמובא בגמרא, אך יש לשאול מדוע להתפלל בארמית בזמן שכולם יודעים לשון הקודש?

כבר הזכרנו בדף הקודם את הכלל הבא: לשון הקודש היא לשון **עצמית**, ושאר הלשונות הן **מקוריות**. כלומר, שאר הלשונות הם הסכמיות, אין להם ערך עצמי, כל מטרותם להבין אחד את השני. אך לשון הקודש יש בה נגיעה בעצם הדבר, בלבד מאשר האמירה עצמה. ה' ברא את העולם בכ"ב אותיות, והיה יודע בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמיים וארץ. לשון הקודש היא מבנה העולם, ע"כ שאדם מדבר בלשון הקודש הוא מדבר על עצם הדברים ומקוריותם. לעומת זאת התרגום (שאר הלשונות) מדברות רק על הופעתם **החיצונית** בלבד (עיי' כלל א' בספר חיי נשמות אויר ארצך).

המלאכים מספרים בלשון הקודש, כלומר, הופעתם העליונה היא בעצם העולם. תפקיד המלאכים הוא לבטא את שליחות הבורא בצורה שלמה, הם בעצמם נבראו בלשון הקודש. אך בעולם שלנו יש צדדים חיצוניים וקטנים, שאין למלאכים מגע בהם, כי הם מבטאים את השורשים העליונים הקדושים של כל דבר ודבר. ע"כ מהו מטרות התפילה בארמית למבין לשון הקודש? האר"י הקדוש בשער הכוונות מבאר את העניין המהותי ביחס התפילה אל הלשונות (דרוש מזמורי סוף שחרית):

ואמנם הקדושה הזו נתקנת בשתי לשונות -- לשון הקדש ותרגום. **הטעם הוא כי צריך להמשיך השפע והאורות הנזכר אל עולם הבריאה בבחינת פנים ובבחינת אחור, ולכן נאמרה בלשון הקדש כנגד בחינת הפנים ובלשון תרגום כנגד בחינת האחוריים.** כמבואר אצלנו בענין קריאת הפרשת שמו"ת כי לשון התרגום הוא בבחינת האחוריים העליונים.

כלומר, התפילה בלשון תרגום היא מזרימה קדושה גם לצדדים האחוריים והחיצוניים של המציאות, ממש כשמה **תרגום**. היא **מתרגמת** את הקדושה העליונה לבחינה שגם העולם החיצוני יכול לקלוט את האור והשפע הנ"ל. ע"כ יש חשיבות מהותית לתפילה בלשון תרגום (ובע"ה נרחיב בסוטה מט. בקדושה דסדרא).

מלאכי השרת מקומם בעולם עליון בבחינת לשון הקודש, ואין הם יורדים אל העולם החיצוני שמתורגם גם ע"י לשון תרגום. ע"כ רק בת קול, שכל מהותה הוא תרגום ההופעה העליונה לעולם שלנו, וכן המלאך גבריאלי (בזוהר מובא שהוא צד שמאל בבחינת דין שממתק את העולם שלנו) ששייך לעולם התחתון מבינים לשון תרגום.

ע"כ מחלקת הגמרא, שכוח הציבור יכול לתרגם שפע וקדושה לחיצוניות של העולם התחתון. מה שאין כן ביחיד, שכדי שתעמוד תפילתו צריך להתפלל בלשון הקודש, באותה לשון העצמית שיכולה להיכנס להיכלי המלאכים שמבטאים את הקודש העליון. (עוד עולה מהאמור שתי בחינות בתפילה, מלמטה או מלמעלה. הציבור מלמעלה - מתרגם שפע לעולם, והיחיד מלמטה - דורש שפע לעצמו).